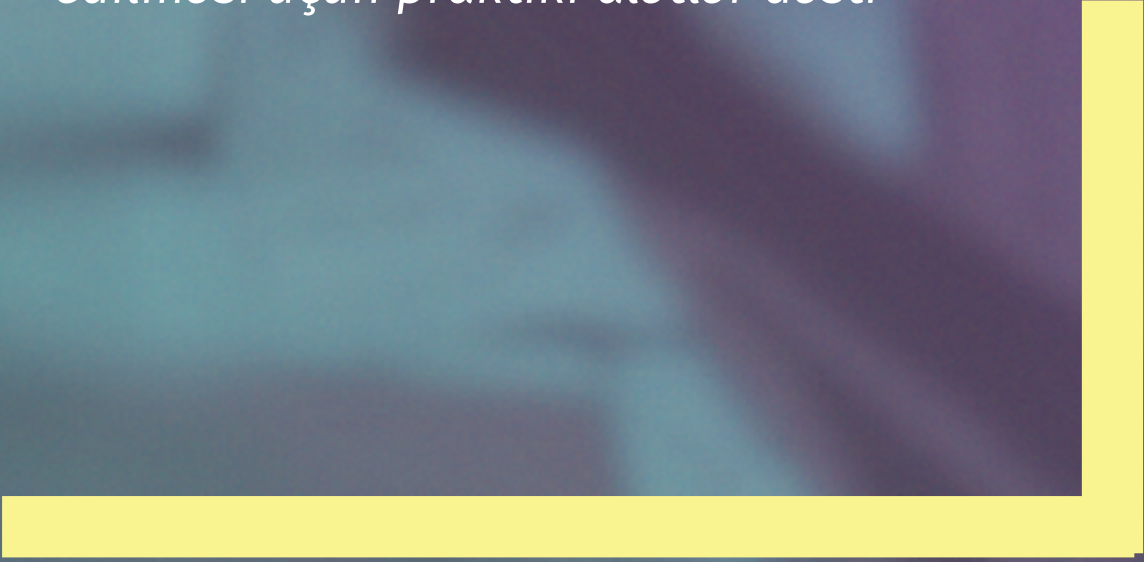

SIYASƏTDƏ VƏ İCTİMAI HƏYATDA FƏAL QADINLAR ÜÇÜN TFGBV

*Effektiv TFGBV hallarının idarə
edilməsi üçün praktiki alətlər dəsti*

MÜƏLLİFLƏR

- **Ketevan Qomelauri**, BISC Partners-in Davranış Elmləri kafedrasının müdiri
- **Tinatın Sdambolişvili**, BISC Partners-in İcraçı direktor və İntegrasiya edilmiş Kommunikasiyalar şöbəsinin rəhbəri
- **Etuna Berduli**, BISC Partners-in tədqiqatçısı

BISC Partners-in əməkdaşları QQHŞ (qeyri-sahibkar,qeyri-kommersiyal hüquqi şəxslər),”İşgəncə Qurbanlarının Psixososial və Tibbi Reabilitasiyası Mərkəzi “-nə dəstəkləri üçün təşəkkür edir.

MÜNDƏRICAT

MÜƏLLİFLƏR	2
BƏLƏDÇİ HAQQINDA	5
İXTISARLAR VƏ TƏRİFLƏR	6
TEKNOLOGİYAYA ƏSASLANAN GENDER ƏSASLI ZORAKILIQ NƏDİR?	7

<i>TFGBV hallarında vacibdir .....</i>	<i>7</i>
<i>İki vacib faktı xatırlayın: .....</i>	<i>7</i>
<i>TFGBV formalarını fərqləndirə bilməliyik .....</i>	<i>8</i>
<i>Xüsusiyyətlərinə görə: .....</i>	<i>8</i>
<i>TFGBV – nı digər zorakılıq formalarından fərqləndirən nədir? .....</i>	<i>8</i>
<i>TFGBV həqiqətən zərər verir! .....</i>	<i>9</i>
<i>Rəqəmsal zorakılığın terminləri: .....</i>	<i>10</i>
<i>Onlayn təhlükəsizlik arzu deyil! .....</i>	<i>11</i>

SIYASƏTDƏ VƏ İCTİMAİ HƏYATDA FƏAL QADINLARI TFGBV HAQQINDA MƏLUMATLANDIRMAQ VƏ ÖYRƏTMƏK NƏ ÜÇÜN VACIBDIR?

.....**12**

<i>TFGBV-nin hekayələri nəyə əsaslanır? .....</i>	<i>13</i>

ƏGƏR QADIN SIYASƏTÇİ VƏ YA FƏALSINIZSA, NƏYİ BİLMƏLİSİNİZ VƏ NƏYƏ HAZIR OLMALISINIZ?

.....**14**

<i>1. Əgər siyasətçi və ya qadın fəalsınızsa və ya siyasətdə və ictimai həyatda aktiv olmaq niyyətindəsinizsə, TFGBV-nin hədəfinə çevrilmə ehtimalınız yüksəkdir .....</i>	<i>14</i>

<i>2. Unutmayın ki, onlayn hücum adətən fəaliyyətinizdən sonra başlayan təşkil edilmiş bir taktikadır .....</i>	<i>14</i>

<i>3. Əsl insanlar nadir hallarda orkestrdə iştirak edirlər .....</i>	<i>15</i>
<i>Niyə trollardan və botlardan istifadə edirlər? .....</i>	<i>17</i>
<i>Sosial şəbəkələrdə botları necə müəyyən etmək olar? .....</i>	<i>18</i>
<i>Trolları necə tanımaq olar? .....</i>	<i>19</i>

<i>4. Sosial şəbəkələrdəki trol-botlar və hücumçular yaradıcılıqla xarakterizə olunur .....</i>	<i>21</i>

<i>5. TFGBV sizi gözdən salmaq, susdurmaq, ruhdan salmaq, ən əsası isə psixo-emosional ziyan vurmaq məqsədi daşıyır .....</i>	<i>21</i>

<i>6. ƏGürcüstanda patriarxal normalar hələ də güclüdür, sizin fəallığınız fonunda ailənizin kişi üzvlərinə təzyiqlər artacaq – bu, qadınları susdurmaq idarə etmək və idarə etmək üçün sübut edilmiş vasitədir .....</i>	<i>22</i>

7. TFGBV şərtlərinə əsasən, siz ailə üzvlərinizin ..... Kişilərin fiziki təhlükəsizliyi haqqında düşündürməlidir	22
8. ƏSİZİ “zərərsizləşdirmək” üçün müəyyən edilmiş gender stereotiplərinə hazır olun - tez-tez istifadə olunan taktikalardan biridir -----	23
9. Hüquq-mühafizə orqanlarında TFGBV cavabları tez-tez yenidən zədələnilir -----	23
10. TFGBV-nin zərərli təsirlərinə qarşı həssaslığınızı azaltmaq üçün sabit və davamlı psixo-emosional terapevtik dəstək vacibdir - kömək istəmək ayıb deyil -----	24
11. Trol botları ilə əlaqə qurmaq zərərli, “qalın dəri” və onları ifşa etmək daha yaxşı strategiyadır -----	24
FAYDALI MƏSLƏHƏTLƏR.....	25
<i>Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılığa (TFGBV) müraciət etmək .....</i>	<i>25</i>
<i>TFGBV riskini azaltmaq üçün addımlar .....</i>	<i>25</i>
<i>Nümayişlər üçün zorakılıq .....</i>	<i>26</i>
<i>Bütün sui-istifadə edilənlərə mesaj .....</i>	<i>26</i>
“SİYASƏTÇİ VƏ YA QADIN FƏALSINIZSA, NƏYİ BİLMƏLİSİNİZ VƏ NƏYƏ HAZIR OL- MALISINIZ?”	
BÖLMƏSİNDƏ SİZƏ SÖYLƏDİYİM HƏR ŞEYİ AİLƏ ÜZVLƏRİNİZƏ DANIŞIN	27
ÇƏTİN TƏCRÜBƏLƏRİ İCTİMAİYYƏTƏ ÇATDIRMAQ.....	27
EMOSİYALARDAN MƏHRUM DƏRİNİ QALINLAŞDIRMAQ ÜÇÜN STRATEGIYA.....	27
MƏN QARŞILIQLI ƏLAQƏ QURMURAM (DO NOT ENGAGE) PRINSİPI	28
ŞƏRHLƏRİ OXUMURUQ, BU PROSES İDARƏ OLUNUR.....	28
DİVARI KİLİDLƏMƏK	29
HƏQIQI İNSANLARLA ƏLAQƏ	29
MƏKANIN DƏYİŞDIRİLMƏSİ - QURTUL	29
BƏZİ HALLARDA SUI-İSTİFADƏ EDƏN ŞƏXSLƏ ÜNSİYYƏTƏ GİRMƏK MÜBARİZƏ MEXANİZMI VƏ ARTAN ƏLAQƏDİR	30
SOSIAL PLATFORMADA XƏBƏRDARLIQ/ ŞİKAYƏT ETMƏK	30
HÜQUQ-MÜHAFİZƏ ORQANLARINA BİLDİRİŞ/ŞİKAYƏT.....	31
MÜRACİƏT EDƏRKƏN YENİDƏN TRAVMA ALMAMAQ ÜÇÜN PROSESƏ DOSTUNUZU VƏ YA ETİBARLI ŞƏXSİ CƏLB EDİN	31
VAXTA VƏ EMOSİYAYA QƏNAƏT ETMƏK ÜÇÜN VƏKİL CƏLB EDİN HÜQUQI YARDIM TƏLƏB EDİN	32
TFGBV-NİN QARŞISININ ALINMASI VƏ QARŞISININ ALINMASI ÜÇÜN ÇALIŞAN QEYRI-HÖKUMƏT TƏŞKİLATLARINDAN (CSO) DƏSTƏK ALMAQ VACIBDIR	32

BƏLƏDÇİ HAQQINDA

“Texnoloji cəhətdən asanlaşdırılan gender əsaslı zorakılıq” bələdçisi davranış elminə əsaslanan praktiki biliklər və tədris alətləri toplusudur. Bələdçinin hazırlanmasından əvvəl siyasətdə və ictimai həyatda fəal olan qadınların TFGBV ilə bağlı təcrübələri, onların çətinlikləri və öhdəsindən gəlmə mexanizmləri öyrənilmişdir ki, hazırkı bələdçi yerli kontekstdə olduğu qədər yerli kontekstə uyğunlaşmaq üçün əsaslanmışdır.

Bələdçi tərəfindən hazırlanmışdır:

- Siyasətdə və ictimai həyatda fəal qadınlar üçün (WIPPL)
- Fəal gənc qızlar üçün
- TFGBV-nin qadınlar və gənc qızlar üçün məqsədləri
- Maraqlanan hər kəs üçün hansılar ki, daha çox öyrənmək istəyir və TFGBV-yə qarşı hərəkət etmək istəyir.

Təlimat hər kəsin maarifləndirilməsi və hər kəsin səlahiyyətləndirilməsi üçün oxunması və başa düşülməsi asan olan yüklənə bilən pdf formatında mövcuddur.

İXTISARLAR VƏ İZAHATLARI

BISC Partners	Davranış analizinin, Strategiya və Kommunikasiya Qrupu
GCRT	İşgəncə Qurbanlarının Psixososial və Tibbi Reabilitasiyası Mərkəzi
Davranış elmi	Beynəlxalq Tədqiqat və Mübadilə Şurası
WIPPL	Siyasətdə və ictimai həyatda fəal qadınlar
TFGBV	Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılıq
OGBV	Onlayn gender əsaslı zorakılıq
GBV	Gender əsaslı zorakılıq
Cyber bulling	Kiber zorakılıq müxtəlif rəqəmsal platformalardan istifadə edərək onlayn şəkildə baş verən zorakılığın bir formasıdır.
Business as usual	Standart fəaliyyətlər, xüsusi vəziyyətlərdə və ya çətinliklərdə təşkilatlar və aktyorlar tərəfindən adi və standart metodların və təcrübələrin konkret vaxtda və çətinliklərdə istifadəsidir.

TEKNOLOGİYAYA ƏSASLANAN GENDER ƏSASLI ZORAKILIQ NƏDIR?

Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılıq – **Technology Facilitated Gender Based Violence (TFGBV)**, bir və ya bir neçə şəxs tərəfindən həyata keçirilən, informasiya-kommunikasiya texnologiyalarından və ya rəqəmsal mediadan istifadə etməklə onun gender mənsubiyyətindən asılı olaraq, qismən və ya tam şəkildə törədilən, asanlaşdırılan, ağırlaşdırılan və gücləndirilən zorakılıq hərəkətidir.

TFBGV-nın baş verdiyi hallarda, iki vacib faktı xatırlamağınız vacibdir:

- **Bu gender zorakılığıdır** - Qadınlar və qızlar sadəcə qadın və qız olduqları üçün zorakılığın hədəfinə çevrilirlər.
- **Bu, sadəcə onlayn zorakılıqdan daha genişdir** və buna baxmayaraq ki, bunlar sadəcə rəqəmsal və onlayn məkanlarda baş verir həmçinin, istənilən texnologiya vasitəsilə də edilə bilər - yeni və ya köhnə telefonlar, GPS izləmə cihazları, dronlar və ya qeydiyyat cihazları kimi istənilən texnologiya vasitələri ilə, hansı ki, internetə qoşulmuşlar.

Sui-istifadə edənlər tərəfindən qurbanları izləmək, onları təqib etmək, onlara nəzarət etmək və onlara nəzarət etmək üçün sui-istifadə edilə bilən texnoloji vasitələrə smartfonlar, kameralar və digər qeyd cihazları, global yerləşdirmə sistemləri (GPS) və ya peyk naviqatorları, həmçinin sui-istifadəni asanlaşdırıla bilən internetə qoşulmuş digər cihazlar daxil ola bilər. Bunlara daxildir: ağıllı saatlar, fitnes izləyiciləri və casus proqram və digər proqramlar kimi ağıllı ev cihazları.

TFGBV formalarını xüsusiyyətlərinə görə ayırmaq vacibdir:

Bir tərəfdən, TFGBV xüsusiyyətləri intim partnyor zorakılığı və ailə zorakılığı ilə əlaqələndirilir, necə ki, partnyor və ya qohumlar tərəfindən yaxınlaşma vasitəsilə ona zorakılıq və məcburiyyət göstərmək (məsələn, məlumat və elektron cihazlara giriş).

Digər tərəfdən, TFGBV-nin xüsusiyyətləri antidemokratik qüvvələrlə, məsələn, tanımadığı şəxslər tərəfindən WIPPL-i təhqir etmək və təqib etmək kimi antidemokratik qüvvələrlə bağlıdır. Qadınları və müxtəlif gender liderlərini ictimai, vətəndaş məkanlarından susdurmaq, qorxutmaq və qovmaq üçün sosial mediadan istifadə edən trollar və botlar (məsələn, qarayaxma kampaniyaları, təhdidlər, doxing və genderlə bağlı dezinformasiyalar).

TFGBV-ni digər zorakılıq formalarından nə ilə fərqləndirir?

TFGBV-nin idarə olunması olduqca çətinidir, Təbiətinə görə:

1. O bəzən anonimdir
2. Uzaqdan edilə bilər
3. Sui-istifadə edənlər/hücum edənlər üçün əlçatandır və ucuzdur
4. Avtomatik həyata keçirilə bilər
5. Davamlı və asanlıqla paylana bilən ola bilər
6. Kollektiv şəkildə təşkil oluna bilər
7. Hal-hazırda cavabdehlik üçün effektiv qanunvericilik bazası olmadığından bu, çox vaxt cəzasız olaraq həyata keçirilir
8. TFGBV məzmununu silmək və ya almaq çətinidir, ona görə də daimi olaraq qalır.
9. Bu, qadınlara və qızlara qarşı zorakılığın normallaşmasına töhfə verir, çünki zorakılığın digər formalarından daha az ciddi hesab olunur.

TFGBV həqiqətən zərər verir!

TFGBV çox vaxt fiziki zorakılıq formalarından daha az ciddi və ya daha az zərərli kimi qəbul edilir, lakin araşdırmalar göstərir ki, o, qadın və qızların sağlamlığına, həyatına və gələcək taleyinə ciddi təsir göstərir. TFGBV də tez-tez qadın və qızların təhlükəsizliyi və fiziki bütövlüyü üçün ciddi təhlükə yaradan fiziki zorakılığa çevrilə bilər.

TFGBV-nin psixi sağlamlığa təsiri ağırdır: qurbanlara qarşı zorakılıqda stress, narahatlıq, depressiya, travma sonrası stress pozğunluğu, intihar düşüncələri və hətta intihar cəhdləri bildirilmişdir. nüfuzuna xələl gətirir və sosial həyatının bir çox aspektlərinə təsir edir.

Qadınların peşəkar həyatları rəqəmsal aləmlə sıx bağlı olduğu zaman, TFGBV onların iqtisadi imkanlarına və resurslara çıxışına ciddi təsir göstərir.

Başqa cür desək, gender əsaslı zorakılığın (GBV) ənənəvi formaları kimi, aydın görünür ki, texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılıq (TFGBV) universal problemdir, sosial-iqtisadi sinifindən, təhsil vəziyyətindən, dini mənsubiyətindən və ya digər sosial kimliyindən asılı olmayaraq qadınlara əhəmiyyətli dərəcədə təsir edir. TFGBV həm zorakılığın qurbanlarına, həm də şahidlərinə zərər verən gender stereotiplərini və sərt patriarxal sosial normaları gücləndirir.

TFGBV-nin istifadəsi peşəsi və ya aktivliyi səbəbindən onlayn görünmə qabiliyyəti yüksək olan qadınlara və gender fərqli şəxslərə qarşı artır.

TFGBV-nin artan təsiri siyasət, jurnalistika və vətəndaş fəallığı kimi ictimai yerlərdə qadınların səslərinin sisteməlik şəkildə boğulması ilə nəticələnir - qeyri-rəsmi olaraq "söndürmə effekti" kimi adla tanınır.

Rəqəmsal zorakılığın terminləri:

ONLAYN TƏQLİD

Saxta profil yaratmaq və kiminsə reputasiyasına xələl gətirmək və ya təhlükəsizliyini təhlükə altına almaq da daxil olmaqla, zərərli məqsədlər üçün kimisə təqdim etmək.

ŞELOU-PEIKI (SHALLOWFAKE)

Redaktə proqramları vasitəsilə dəyişilən şəkillər, məsələn kiminsə üzünün başqasının bədəninə yerləşdirmək. Daha etibarlı və mürəkkəb dərin qurmlar isə (deep fake) maşın öyrənmə vasitəsilə hazırlanır.

ONLAYN TƏQLİD

Onlayn izləmə forması, qurbanın özünə hörmətini sarsıtmaq üçün rəqəmsal texnologiyalar vasitəsilə davamlı və qəsdən zərər vurma formasıdır.

ONLAYN TƏCAVÜZ

Alçaldıcı, təhqiramiz və ya nifrət dolu şərhlər və ya şəkillər göndərməklə kimisə təhdid edən, təqib edən, qorxudan və ya təhqir edən təkrarlanan davranışlar əsasən qadınları, qızları və LGBTQI insanları hədəf alır.

KIBER TƏQIB

Texnoloji vasitələrlə daimi, arzuolunmaz və/və ya təhdid edici müşahidə və əlaqə. Texnoloji vasitələr izləmə onlayn izləmə və əksinə inkişaf edə bilər. Kiber təqib onlayn izlənməyə və əksinə çevrilə bilər.

DOKSINQ

Şəxsi və məxfi məlumatların, o cümlədən ev və iş ünvanları, telefon nömrələri, e-poçt ünvanları və soyadların icazəsiz dərc edilməsi.

Doksinq zərər və ya ədəbsizliyə səbəb olmaq üçün hədəflə əlaqə saxlamağı tələb edə bilər.

GENDER ƏSASLI NİFRƏT NİTQİ

Gender əsaslı nifrət nitqi, ağırlı, zərər verici, nifrət dolu, alçaldıcı, həm istehza, həm də düşmənçilik bəsləyən ifadələrdir, hansının ki, hədəfi insan, onun cinsi gendəri və seksual oriyentasiyasına görədir. Buraya, həmçinin bu cür şəxslərin zərər görməsini və ya özlərinə zərər verməsini təklif edən şərhlər də daxildir.

ZORLAMA

Bu, intim şəkillərin və ya şəxsi məlumatların yayıl-maması müqabilində pul, cinsi/seksual hərəkətlər və ya əlavə intim görüntülərin tələb olunduğu elektron manipulyasiya formasıdır.

KIPERMOB

Çox vaxt mütəşəkkil və əlaqələndirilmiş şəkildə hədəfi hədələyən, təqib edən və şifahi şəkildə təhqir edən böyük bir kiber hücumçu qrupu.

ONLAYN TƏCAVÜZ

Alçaldıcı, təhqiramiz və ya nifrət dolu şərhlər və ya şəkillər göndərməklə kimisə təhdid edən, təqib edən, qorxudan və ya təhqir edən təkrarlanan davranışlar əsasən qadınları, qızları və LGBTQİ insanları hədəf alır.

RƏQƏMSAL VOYEURİZM

Rəqəmsal voyeurizm insanların bədənlərinin şəklini çəkməyi, onlara baxmağı və yaxud çəkilmiş onlayn videolarının birbaşa və yaxud əvvəlcədən paylaşılması deməkdir. Bunlar əşyaların içində gizlədilmiş gizli kameralar və ya insanlardan oğurlanmış şəkillərdir, bunlar daha sonra onların icazəsi olmadan yayılır. Bəzən ola bilər ki insanların görünüşləri saxta və ya montajlanmış olsun. Bu cür hərəkətlərin əsasında alınmış şəkillərə (kripşot) deyilir.

Onlayn təhlükəsizlik arzu deyil!

Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılığın (TFGBV) qarşısının alınması hər hansı digər zorakılığın qarşısının alınması kimi mümkündür. Tədqiqatlar göstərir ki, hökumətlərin, özəl sektorun, texnologiya şirkətlərinin, icmaların və fərdlərin cəlb edilməsi və zorakılıq qurbanları üçün müvafiq dəstək xidmətləri də daxil olmaqla müxtəlif səviyyələrdə məqsədyönlü profilaktik tədbirlər TFGBV-nin dayandırılmasına mühüm töhfə verə bilər. Texnologiya ilə təchiz edilmiş müşahidəçilərin iştirakı və insidentlərə reaksiya və qurbanlara dəstək zorakılıq hadisələrini azaltmaq və aradan qaldırmaq üçün perspektivli yollardır. Dəyişikliyə başlamaq cəsarət tələb edir və qalanları da onun ardınca gələcək."Birlikdə tək bacardığımızdan daha çox şey edə bilərik."

SIYASƏTDƏ VƏ ICTIMAI HƏYATDA FƏAL QADINLARI TFGBV HAQQINDA MƏLUMATLANDIRMAQ VƏ ÖYRƏTMƏK NƏ ÜÇÜN VACIBDIR?

Tədqiqatlar göstərir ki qadınların təxminən 40% - i TFGBV haqqında təcrübəsi var, xüsusən də siyasətdə, jurnalistikada, insan hüquqlarının qorunmasında və başqa ictimai rollarda fəaliyyət göstərirlər. TFGBV siyasətdə və ictimai həyatda fəal olan qadınlara (WIPPL) qarşı zorakılığın ən qabarıq formasıdır “qadınların öz siyasi hüquqlarını və bir sıra insan hüquqlarını həyata keçirməsinə və həyata keçirməsinə mane olan fiziki, cinsi və ya psixoloji zorakılıq hərəkəti və ya hədəsi” kimi ifadə edilir.¹

WIPPL Qadınlar cəmiyyətdə yüksək görünmə qabiliyyətinə və roluna görə tez-tez texnoloji zorakılığın hədəfinə çevrilirlər. Tədqiqatlar göstərir ki, TFGBV tez-tez cəzasız qalır və bu, bir çox qadının emosional, fiziki, sosial və iqtisadi zərərlərdən qorunmaq üçün ictimai həyatdan uzaqlaşmasına səbəb olur. Tez-tez təhdidlərin qurbanın ailə üzvlərinə də şamil olunduğu hallar var ki, TFGBV-nin fərdlərin rifahına təsiri ciddidir: Qadınlar tez-tez özünü senzuraya əl atırlar və vətəndaş fəallığını azaldırlar. Bu, partizan və diktatura meyillərinin yayılması riskini artırır. TFGBV-nin yaratdığı “sərinləşdirici effekt” WIPPL qadın cəmiyyətinə və icmasına da şamil edilir və nəticədə cəmiyyətin qadın üzvlərinin siyasi ambisiyaları və vətəndaş fəallığı azalır. TFGBV demokratik və plüralist cəmiyyətlər üçün real təhlükə yaradır və eyni zamanda fərdi insan hüquqlarını pozur. TFGBV gender bərabərliyi və davamlı inkişaf məqsədlərinə nail olmaq üçün əsas maneədir.

---

1 UNESCO 2021, The Chilling: Global trends in online violence against women; <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000377223>

TFGBV rəvayətləri nəyə əsaslanır?

Anti-feminist taktika və onlayn hekayələr

Taktika kişi qruplarının gender bərabərliyi uğrunda mübarizə aparmaq üçün istifadə etdiyi üsullardır. Rəvayətlər feministlərin və feminist hərəkatların patriarxal gündəmləri tənqid etmələri və təbliğ etmələri üçün yaratdıqları və yaydıqları diskurslardır, Bunlar patriarxal gündəmləri tənqid etmək və təbliğ etmək üçün feministlər və feminist hərəkatlar tərəfindən yaradılır və yayılır. Aşağıdakı şəkil global miqyasda kişi mühitində istifadə olunan ən görkəmli rəvayətləri və taktikaları göstərir. Quilt. AI tərəfindən BMT-nin Qadınlar təşkilatının dəstəyi ilə aparılan araşdırma onlayn taktikaların bu cədvəldə təsvir olunan taktikalara uyğun olduğunu təsdiqləyib.

Anti-feminist taktikalar və rəvayətlər

Mövzunun uzaqlaşdırılması : Diqqəti qadın hüquqları məsələlərindən uzaqlaşdırmaq.	İnkar : Gender bərabərliyi və qadın hüquqları problemlərinin reallığını inkar etmək.	Alçaltma : Gender bərabərliyinin və qadın hüquqlarının aşağı salınması.	Təhdid : Qadınlara və qadın hüquqları müdafiəçilərinə qarşı hədə qorxu və təhdidlər.

Taktikalar:	Rəvayətlərin çevrilməsi : Feminist iddiaları geri çevirmək və müsbət diqqəti kişilərə yönəltmək.	nüfuzdan salmaq : Qadın hüquqları müdafiəçilərinin legitimliyi, motivləri və metodlarının sual altına alınması.	Ayrılıq : Qadın hüquqları müdafiəçiləri arasında birliyin pozulması.

Rəvayətlər :	Qadınlara qarşı zorakılıq və düşmənçiliklə mübarizə.	Qadınların alçaldılmasını düzəltmək.	Kişilərin gender bərabərliyinin qurbanı kimi təsvir edilməsi.	qadınların təcrid edilməsinə haqq qazandırır.	Patriarxat və kişi imtiyazını təşviq etmək.

ƏGƏR QADIN SIYASƏTÇİ VƏ YA FƏALSINIZSA, NƏYİ BİLMƏLİSİNİZ VƏ NƏYƏ HAZIR OLMALISINIZ?

1. Əgər qadın siyasətçi və ya fəalsınızsa və ya siyasətdə və ya ictimai həyatda aktiv olmaq niyyətindəsinizsə, TFGBV-nin hədəfinə çevrilmə ehtimalınız yüksəkdir.

Gürcüstanda nəinki ictimai şəxssinizsə, haqqınızda müxtəlif məlumatların yayılacağını və gözdən salan kampaniyaların hədəfinə çevriləcəyini gözləmək lazımdır. Ona görə də belə hallarla necə davranmağı və psixoloji gücü qoruyub saxlamağı bilmək vacibdir. Bunun üçün güc toplamaq və TFGBV-yə qarşı davamlılığı inkişaf etdirmək üçün psixoloji məşqlər və dəstək mexanizmlərinin mövcudluğu lazımdır. Resurslar üçün səhifəni ziyarət edin:

<https://aisi.blog/courses/>

2. Unutmayın ki, onlayn hücum adətən fəaliyyətinizdən sonra başlayan təşkil edilmiş bir taktikadır.

Siyasətdə və ictimai həyatda fəal qadınlara qarşı yönəlmiş TFGBV çox vaxt sosial şəbəkələrlə məhdudlaşmayan və çox vaxt onlayn məkanlardan kənara çıxan təşkil edilmiş bir hərəkətdir. Siyasətdə və ictimai həyatda fəal olan qadınlara qarşı yönəlmiş TFGBV çox vaxt sosial şəbəkələrlə məhdudlaşmır və çox vaxt onlayn məkanlardan kənara çıxan zorakı kampaniya hücumları fiziki məkana köçürməklə hədələyir.

Bu cür kampaniyalar siyasi və ictimai həyatda fəal qadınların təsirini zəiflətmək və səslerini boğmaq üçün onları ruhdan salmaq və nüfuzdan salmaq məqsədi daşıyır. Troll və botlar adlanan media və ictimai xadimlər qadınlara psixoloji təzyiq göstərmək və onların imicinə xələl gətirmək üçün birlikdə çalışırlar.

3. Orkestrdə nadir hallarda real insanlar iştirak edirlər.

Emosional güc üçün yadda saxlamaq lazımdır ki, statusunuza və ya şərhinizə təhqir və hədələyici şərhlər yazan yüzlərlə təcavüzkar heç də real insanlar olmaya bilər.

Bot

Atlantik Şurasının Rəqəmsal Məhkəmə Laboratoriyasına (AŞRML) görə, bot sosial şəbəkədə real insanın profilinə oxşar xüsusiyyətlərə malik avtomatlaşdırılmış [profil](#)dir. Botlar bir növ şəbəkə kimi idarə oluna bilər, burada bir konkret istifadəçi on minlərlə avtomatlaşdırılmış hesabı uzaqdan idarə edir.

Oksford Universitetinin İnternet İnstitutu [botların başqa bir növünü](#) - siyasi botları fərqləndirir, bu, onlayn məkanda real insanın davranışını imitasiya edən xüsusi yaradılmış kompüter kodu deməkdir. Onlar seçkilər və referendumlar zamanı müxtəlif manipulyasiya üsullarından, o cümlədən saxta xəbərlər və təbliğat yaymaqla yanaşı, bu və ya digər subyekt və ya qrupa yalan populyarlıq və dəstək illüziyası yaradırlar. Siyasi botlar onlayn məkanda sağlam siyasi diskursu paylaşır (share), bəyənir (like) və dəyişməyə çalışır.

Botlar onlayn debatlarla və müzakirələrə, xüsusən də şəbəkədə birlikdə işləyərkən əhəmiyyətli təsir göstərir. Botları bu zaman istifadə edirlər :

- Trend heşteqlərin və ifadələrin yaradılmasında;
- Müəyyən bir mesajın yayılması və dəstəklənməsi
- Digər istifadəçilərin təqib və gözdən salınması
- Süni “bəyənilərin” (Like-ların) və “abunəçilərin” (Follower-lərin) artırılması.

Trol

Trol, müxtəlif internet səhifələrində, forumlarda və sosial şəbəkələrdə istifadəçilər arasında sağlam müzakirələrin qarşısını almaq üçün onlayn məkanda real kimliyini göstərmədən fəaliyyət göstərən şəxsdir. Trollar diqqəti cəlb etmək və istifadəçiləri emosional təhrik etmək üçün sosial şəbəkə qruplarında, bloqlarda, veb portalların şərh bölməsində onları maraqlandıran mövzularda aqressiv və mövzudan kənar şərhlər yazır. Trollar diqqəti cəlb etmək və istifadəçiləri emosional təhrik etmək üçün sosial şəbəkə qruplarında, bloqlarda, veb portalların şərh bölməsində aqressiv və mövzudan kənar şərhlər yazır.

Trollun əsas və ən vacib xüsusiyyəti onun həqiqi şəxsiyyətini gizlətməkdir, o, onlayn məkanda onun haqqında məlumatların ya saxtalaşdırıldığı, ya da heç göstərilmədiyi saxta profil vasitəsilə hərəkət edir. Bu, fotosəkillər, əlaqə məlumatları, təhsil və iş yeri haqqında məlumatlar, həmçinin hobbi və maraqlar ola bilər.

Hibrid Trol (Hibrid trolls) Onlayn məkanda fikir ayrılıqlarını və münaqişələri qızıqdırmaq üçün şəxsi rəylə hərəkət edən klassik trol dan fərqli olaraq, hibrid trol informasiya müharibəsi silahı kimi işə götürülür. Hibrid trollar dövlətin və ya dövlət qurumunun nəzarəti altındadırlar və bu fəaliyyətinə görə müəyyən qədər təzminat alırlar.

Kiber qüvvələr (Cyber Troops) Dövlətə və ya siyasi partiyaya tabe olan qruplar var ki, onların üzərinə ictimai rəyi manipulyasiya etmək tapşırılıb. Oksford Universitetinin İnternet İnstitutunun araşdırmasına görə, kiber qüvvələrin əksəriyyəti həm ölkə daxilində, həm də xaricdə hökumətyönlü və ya partiya mesajlarını yaymaq üçün onlayn şərhçilərdən və saxta sosial media hesablarından istifadə edir.

Kiber qüvvələr sosial media platformalarında kompüterləşdirilmiş təbliğatdan fəal şəkildə istifadə edirlər.

Kompüterləşdirilmiş təbliğat (Computational propaganda) ictimai həyatı manipulyasiya etmək üçün avtomatlaşdırılmış texnologiyalardan, alqoritmlərdən və böyük verilənlərin (Big data) analitikasından istifadə etməkdir (Howard & Woolley, 2016).

Kompüterləşdirilmiş təbliğat daxildir :

- sosial media vasitəsilə yalan məlumat və dezinformasiya yaymaq;
- qeyri-qanuni məlumat əldə etmək və mikroprofiləşdirmə;
- xarici təsir əməliyyatları aparmaq üçün sosial mediadan istifadə;
- Saxta hesablardan, siyasi botlardan və sözdə Click-bait-lərdən istifadə etməklə nifrət nitqi və zərərli məzmunun təbliği.

Trol və botlardan nə üçün istifadə edirlər?

Bu gün sosial media gündəlik və peşəkar həyatımızın ayrılmaz hissəsinə çevrilib. O, milyonlarla insan arasında məlumat mübadiləsinin ən effektiv və sürətli vasitələrindən biridir ki, bu da kütlələrə arzu olunan təsirin göstərilməsi üçün onun rolunu artırır. Sosial media təhrif olunmuş reallıq yaratmaq üçün mənbə kimi istifadə edilə bilər.

Belə bir reallıq fərdlərin qərar qəbul etmə prosesinə təsir etməlidir. Müvafiq olaraq, maraq qrupları/dövlət aktyorları trol və botlardan istifadə edir ki, vətəndaşlar:

- Hər hansı bir məsələnin əsaslılığına inandırmaq;
- İnsanları müəyyən bir mövzu və ya hekayə ətrafında səfərbər etmək;
- Müəyyən bir ideologiyaya kütləvi dəstək qazanmaq;
- Vətəndaşı çaşdırmaq;
- Ona psixoloji təzyiq göstərmək;

Bu məqsədlərə nail olmaq üçün saxta profillər və avtomatlaşdırılmış hesablar müvafiq məzmun yayır, real istifadəçilərlə qarşılıqlı əlaqə qurur və hədəf auditoriyanın dəyər sistemini, qavrayışlarını, emosiyalarını, motivasiyalarını və diskursunu dəyişməyə çalışır.

Sosial şəbəkələrdə botları necə tanımaq olar?

Yalnız bir meyardan istifadə edərək botları, yəni avtomatlaşdırılmış hesabları müəyyən etmək çətindir. Atlantik Şura Digital Forensic Research Lab (DFRL) [əsasən](#), sosial şəbəkələrdə botları müəyyən etməyə kömək edən bir neçə xüsusiyyət var.

Postların tezliyi,aktivliyi - Botlar çox post paylaşır, bu və ya digər şübhəli hesablar nə qədər tez-tez olsa, bir o qədər çox bot olur. Oksford İnternet İnstitutunun komandası hesab edir ki, gündə 50 post şübhəli hesab edə biləcəyimiz bir işarədir. Digital Forensic Research Lab (DFRL) O, gündə 72 postu belə bir işarə hesab edir, baxmayaraq ki, botların daha az paylaşım etməsi istisna edilmir.

Anonimlik - Əksər hallarda bot profillərində heç bir şəxsi məlumat yoxdur.

Ümumi məzmun : Bir neçə profilin eyni məzmunu qısa müddət ərzində dərc etdiyini görsəniz, bot şəbəkəsini müəyyən etmək asandır.

Botometer X-ə (əvvəlki Twitter) Botların identifikasiyası üçün faydalı resurs İndiana Universiteti Şəbəkə Elmi İnstitutu və Kompleks Şəbəkələr və Sistemlərin Tədqiqatları Mərkəzinin birgə layihəsi çərçivəsində yaradılmış [Botometerdir](#). Botometer X-də qeydiyyatdan keçmiş istifadəçilərin profilini təhlil edir və onun bot olub-olmadığını qiymətləndirir. Bunun üçün resurs qadın sistemindən istifadə edir. Göstərilən profilin balı nə qədər yüksək olarsa, istifadəçi profilinin bot olma ehtimalı bir o qədər çox olar. Resursdan istifadə etmək üçün x-də hesabınızla daxil olmalısınız, axtarış sahəsinə istifadəçi adını daxil edin. Botometer bizə hesabın özünü, onun abunəçilərini, sözdə izləyiciləri, həmçinin istifadəçinin dostlarını yoxlamağa imkan verir.

Resursdan istifadə etmək üçün x-də hesabınızla daxil olmalısınız, axtarış sahəsinə istifadəçi adını daxil edin. Botometer bizə hesabın özünü, onun abunəçilərini, sözdə izləyiciləri, həmçinin istifadəçinin dostlarını yoxlamağa imkan verir.

Trolları necə tanımaq olar?

Onlayn məkanda trolların fəaliyyəti onları tanımağa kömək edən bir sıra xüsusiyyətlərə malikdir :

Addım №1: Trolların etdiyi şərhlərə baxın:

- **Konteksdən çıxardılmış** - Müzakirə tamamilə fərqli bir mövzuda ola bilər, lakin trollar verilən məsələ ilə tamamilə əlaqəsi olmayan mövzularda yazırlar.
- **Genişdir və ya əksinə - bir neçə sözdən, istinadlardan, etibarsız mənbələrə keçidlərdən ibarətdir** - Bir tərəfdən müzakirə zamanı trol konkret mövzu ilə bağlı geniş şərhlər yerləşdirə bilər ki, bu da real istifadəçiyə təsir etmək üçün müzakirənin lazımsız məlumatlarla yüklənməsinə səbəb olur. Digər tərəfdən, bir trol etibarsız, tabloid və ya naməlum media resurslarına keçidlərlə müşayiət olunan bir neçə sözlü müraciətlər göndərə bilər.
- **Aqressivdir** - İstədikləri mövqeləri qorumaq və ya yaymaq üçün trollar real istifadəçilərlə əlaqə qurarkən aqressiv olurlar. Onlar daima heç vaxt dəyişməyən bir radikal mövqedədirlər. Trola mübahisə edərkən nə qədər düzgün və əsaslı arqumentlər gətirməyinin əhəmiyyəti yoxdur. Onun əsas funksiyası öz mövqeyini qurmaq və mümkün qədər çox istifadəçini mövqeyinin qanuni olduğuna inandırmaqdır.
- **Dil və qrammatik səhvləri ehtiva edir** - Əgər başqa ölkədə yaşayan və ya başqa dildə danışan trol ilə qarşılaşırsınızsa, o, tez-tez qrammatik səhvlər edir və ya başqa dildə postlar edir.

Addım #2: Gəlin trol profilini təhlil edək :

- **Haqqında bölməsini araşdırın (About me)** - burada, bir qayda olaraq, profilin sahibi haqqında çox az şəxsi məlumat verilir. Real istifadəçilər sosial şəbəkədən digər istifadəçilərlə ünsiyyət qurmaq və əlaqə yaratmaq üçün istifadə edirlər. Bunun üçün onlar özləri haqqında doğum tarixi, ailə üzvləri, iş yeri, təhsil kimi şəxsi məlumatları təqdim edirlər. Onlayn trollar qeyd olunan məlumatları ümumiyyətlə göstərmir və ya səhv göstərirlər. Məsələn, trollar çox vaxt doğulduğu yer kimi ABŞ-ı, iş yeri kimi isə Facebook və ya məşhur brend və şirkətləri göstərirlər.
- **Fotoları nəzərdən keçirək** - Trollun profil şəkli nadir hallarda foto qalereyada şəxsi fotosəkilləri əks etdirir. Əksər hallarda profildə yerləşdirilən fotosəkillərin sayı kifayət qədər az olur və ya ümumiyyətlə yoxdur. Təcrübəli bir trola qarşılaşırsınızsa, profildə başqasının şəxsi fotosəkillərinin yerləşdirildiyi mümkündür. Bunu aşkar etmək üçün Google şəkil axtarış sistemində müraciət edə bilərik. trol profilində yerləşdirilən fotosəkilləri yükləyirik və bu fotosəkillərdə başqa bir şəxsin və ya ictimai şəxsin təsvir edilib-edilmədiyini öyrənirik.

- **Videoları nəzərdən keçirək** - Sosial şəbəkə istifadəçilərinin əksəriyyətinin profillərində onların yaşayış yerini, işini, məktəbini, dostlarını və ya şəxsin özünü müəyyən etmək mümkün olan videolar yerləşdirilib.
- **Dostları öyrənək** - Əksər hallarda trolların dostları çox deyil, baxmayaraq ki, trolların dostlarının siyahısında əcnəbilər üstünlük təşkil edirsə və yerlilər nadir hallarda və ya ümumiyyətlə təmsil olunmursa, əksinə, minlərlə dostu olan trollarla da rastlaşa bilərik. , çox güman ki, saxta profillə qarşılaşırıq.
- **Xəbər sahəsinə yerləşdirilən materiallara diqqət yetirək** - Paylaşılan məzmunu, fotoları, videoları müşahidə edək. Trollar, əsasən, öz əhval-ruhiyyəsi və mövqeləri haqqında məlumatları özündə əks etdirən konkret ideologiya və mesajı ehtiva edən statuslar dərc edirlər. Trolların xəbər lentində tez-tez dezinformasiya tabloidlərinə və naməlum media orqanlarına keçidlərlə rastlaşacağıq.

Addım №3: Başqalarının onu özünü aşkar etməsinə kömək etmək üçün saxta profili qeyd edin.

Tez-tez belə olur ki, saxta profil artıq başqa bir istifadəçi tərəfindən trol kimi müəyyən edilib və bu, onları müəyyən etməyə kömək edir. Onlayn məkanın trollardan qorunmasına töhfə vermək üçün, yoxlanışdan sonra özünü şərh yazın ki, bu da digər istifadəçilərə trolu müəyyən etmək imkanı verəcək.

4. Sosial şəbəkələrdəki trol-botlar və hücumçular yaradıcılıqla xarakterizə olunur

Təcrübə göstərir ki, trol-botlar və ümumiyyətlə sosial şəbəkələrdə aktiv olan hücumçular sizi çaşdırmaq və şərhləri oxumağa məcbur etmək üçün müxtəlif üsullərdən istifadə edirlər. Məsələn, təhqiramiz şərhin əvvəlində və ya sonunda ürək emoji yazmaq ilk diqqətinizi çəkən və qarşınıza müsbət, dəstəkləyici sözlərin gəlməsini gözləməyinizə səbəb olur və siz istər-istəməz şərh oxumağa başlayırsınız. Onlar həmçinin bilirlər ki, siz söz filtdən istifadə edə bilərsiniz, ona görə də təhqiredici söz bir və ya iki hərflə qısaldacaqlar, buna görə də filtr artıq onu tanımır və şərh buraxır.

5. TFGBV sizi gözdən salmaq, susdurmaq, ruhdan salmaq, ən əsas isə psixo-emosional ziyan vurmaq məqsədi daşıyır.

TFGBV (texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılıq) tək-cə insanı gözdən salmaq deyil, həm də susdurmaq, ruhdan salmaq və psixo-emosional ziyan vurmaq məqsədi daşıyır. Təcrübə göstərir ki, fəallar öz məqsədlərinə çatmaq üçün fəal mübarizə apararkən çox vaxt bu təhlükədən xəbərsiz olurlar. Fəallıqda aktiv olmaq sizə hər şeydən üstün olduğunuzu və bu hücumların sizə zərər verə bilməyəcəyini hiss etdirə bilər. Ancaq təcrübə göstərir ki, bu təşkil edilmiş hücum emosional olaraq hazır deyilsinizsə, onun təsiri olduqca zərərli ola bilər. Nə vaxtsa aktivliyə dalmağa hazır olun və bu hücumlar nəticəsində ətrafınızdakı mühitin dəyişdiyini və tamamilə fərqli olduğunu kəşf edin. Onların arasında o, uyğun psixo-emosional nəticələr olmadan öhdəsindən gələ bilməyəcəyi bir düşmən reallıqda tapdı. TFGBV-ni həyata keçirənlərin məqsədi fəal qadınların psixo-emosional dayanıqlığını sarsıtmaq və son nəticədə qadınların fəallığına və ictimai həyatda iştirakına təsir edən psixoloji travmaları dərinləşdirməkdir.

6. Gürcüstanda patriarxal normalar hələ də güclüdür, sizin fəallığınız fonunda ailənin kişi üzvlərinə təzyiqlər artacaq – bu, qadınları susdurmaq idarə etmək və idarə etmək üçün sübut edilmiş vasitədir.

“Qızına baxa bilmədin, nə olub?!” “Bu bacını susdurmağa nə oldu?!” “Mən arvadımla necə bu qədər danışım?!” mənə nə edirsən?” - Bu suallarla tanışsınız, bilirsiniz ki, bunlar siyasətdə və ictimai həyatda fəal olan qadınların kişi ailə üzvlərinə təzyiqlər göstərməyə çalışdıqları tipik suallardır. Mövcud sərt patriarxal normaları nəzərə alaraq bilin ki, aktivliyinizdən sonra ailənin kişi üzvlərinə təzyiqlər artacaq, çünki bilavasitə hücum edənlər və TFGBV-nin idarə olunmasının arxasında duranlar gözləyirlər ki, onlar kişilərin təsiri altında sizi təslim edəcək. Təəssüf ki, bu gözlənti əsassız deyil, çünki fəal qadınlara heç də həmişə ailə dəstəyi olmur, xüsusən də ailənin kişi üzvləri bu səbəbdən siyasi və ya ictimai fəaliyyətindən əl çəkirlər.

7. TFGBV şərtlərinə əsasən, siz ailə üzvlərinizin Kişilərin fiziki təhlükəsizliyi haqqında düşündürməlidir.

Təcrübə göstərir ki, siyasətdə və ictimai həyatda fəal qadınların daşılmalı olduğu əlavə emosional yük, kişi ailə üzvlərinin fiziki təhlükəsizliyi haqqında düşünməkdir. Qadına hücum edənlər təhqiredici və hədələyici cinsi zorakılıq epizodlarından istifadə etdikdə, o, bu şərtlərin onun yaxın ailə üzvləri tərəfindən görülməyəcəyindən və eşidilməyəcəyindən narahat olmalıdır. niyə - çünki cəmiyyətdə yayılan bu stereotipləri nəzərə alaraq kişilərdən qadının ləyaqətini mütləq və fiziki olaraq “qoruması” gözlənilir. Hücumçular bunu yaxşı bilirlər və bu vəziyyətdən manipulyasiya mexanizmi kimi istifadə edirlər. “İndi qardaşınız bunu görəsə, nə olacağını təsəvvür edə bilərsiniz?” “görəsən, əriniz bütün bunları eşitsəydi, reaksiyası necə olardı?”

8. Sizi “zərərsizləşdirmək” üçün müəyyən edilmiş gender stereotiplərinə hazır olun - tez-tez istifadə olunan taktikalardan biridir.

Son illərdə LGBTG+ icmasının artan damğalanması fonunda gender stereotipləri dərinləşib və TFGBV tez-tez qeyri-LGBTG+ icma üzvlərinə qarşı təşkil edilmiş hücumlarda, o cümlədən qeyri-LGBTG+ icma üzvlərinə qarşı onları nüfuzdan salmaq və nüfuzuna xələl gətirmək üçün istifadə olunur. Bu taktika xüsusilə regionun dar cəmiyyətində “yaxşı” işləyir. Əgər siz regionda yaşayırsınızsa və aktivlik və ya siyasətlə məşğul olmağı planlaşdırırsınızsa, bilməlisiniz ki, TFGBV icraçıları yerli fəalları zərərsizləşdirmək üçün tez-tez bu taktikadan istifadə edirlər.

9. Hüquq-mühafizə orqanlarında TFGBV cavabları tez-tez yenidən zədələnilir.

TFGBV, artıq bildiyiniz kimi, daha az yayılmış zorakılıq formasıdır və ona cavab vermək və hüquq-mühafizə orqanlarına məlumat vermək vacibdir. Bununla belə, mesaj göndərmək qərarına gəlsəniz, mövcud təcrübə ilə əvvəlcədən proseslə tanış deyilsinizsə, bunun retramizasiyaya səbəb ola biləcəyini bilmək vacibdir. Məsələn, ifadə verərkən cinayət əlamətləri olan şərtləri ayırd etmək üçün bütün təhqiredici və hədələyici şərtləri əvvəldən oxumalı, silməli və ya nəyin travmatik və psixoloji cəhətdən zərərli olduğunu ətraflı təsvir etməli ola bilərsiniz.

Bundan əlavə, bilmək lazımdır ki, təkrar-təkrar mövcud təcrübəyə əsaslanaraq, hüquq-mühafizə orqanlarının oxşar cinayət növlərinə reaksiyası çox vaxt formal xarakter daşıyır və effektiv deyil ki, bu da məyusluq və prosesin başa çatdırılmasında çətinliklər yaradır. Bu vəziyyət qurbanın psixi sağlamlığına mənfi təsir göstərən travma ilə daha da ağırlaşır. Bu vəziyyətdən mümkün qədər az psixoloji zərərlə çıxmaq və maksimum dəstək və təhlükə zəmanəti almaq üçün qeyd olunan proses haqqında əvvəlcədən məlumatlı olmaq vacibdir.

10. TFGBV-nin zərərli təsirlərinə qarşı həssaslığınızı azaltmaq üçün sabit və davamlı psixo-emosional terapevtik dəstək vacibdir - kömək istəmək ayıb deyil.

Artıq sizə dediyim kimi, işinizin ən aktiv mərhələsində siz TFGBV vəziyyətinə nəzarət etdiyinizi və fəaliyyətinizin ardınca onların arasında təşkil edilmiş hücumlarla üzləşdiyinizi hiss edə bilərsiniz. Məsələn, heç bir şərhə cavabsız qoymursan, bütün hücumları sona qədər izləyirsən və hiss olunmadan yavaş-yavaş bu hücumların məqsədinin səni sürükləmək olduğu psixo-emosional tükənmə spiralına düşürsən. Bu zaman həssaslığınızı hansı nöqtədə itirirsiniz ki, yenidən sizə daha az zərər dəysin. Dəstək qüvvəsi tamamilə tükəndikdə və artıq hərəkətə davam edə bilməyəndə oyanmaq lazımdır. Təcrübə göstərir ki, müntəzəm psixo-emosional terapiya fəallıqla məşğul olan qadınlar üçün kritik əhəmiyyət kəsb edir ki, onlar çıxış etmək üçün daha çox enerji, vaxt və resurs tələb edən kritik nöqtəyə çatmasınlar.

11. Trol botları ilə əlaqə qurmaq zərərli, “qalın dəri” və onları ifşa etmək daha yaxşı strategiyadır.

Trollarla ünsiyyət çox vaxt yorucu və emosional olaraq tükədir. Artıq bildiyiniz kimi, bot kompüter kodu və ya proqram ola bilər, trol isə sizi təhrik etməyə və vəziyyəti gərginləşdirməyə çalışır. Bunun qarşısını almaq üçün emosional gücü qorumaq, “qalın dəri” prinsipindən istifadə etmək və onları utandırmaq cəhdlərinə cavab verməmək daha yaxşıdır. Onları müəyyən etmək və ictimaiyyətə açıqlamaq daha effektiv strategiyadır ki, bu da onların təsir reallığını azaldacaq və dezinformasiyanın yayılmasının qarşısını alacaq.

FAYDALI MƏSLƏHƏTLƏR

Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılığa (TFGBV) müraciət etmək.

TFGBV artıb, çünki cinayətkarlar cinayət törədirlər və sistemlər onların qarşısını ala bilmir. Bununla belə, hamımız təhlükəsiz və inklüziv onlayn məkanlar yaratmaq üçün birlikdə çalışsaq, TFGBV-nin qarşısını almaq olar.

Zorakılıq TFGBV-nin qarşısını almaq üçün məsuliyyət olmasa da, sistemlər onları qoruya bilməyəndə, onların özlərini qorumaqdan başqa çarəsi yoxdur.

Bu tövsiyələrin heç biri TFGBV riskindən tam qorunmağa zəmanət verməsə də, onlayn əlaqə zamanı özünüzü daha təhlükəsiz hiss etməyə kömək edə biləcək bəzi sadə addımlar buradadır.

TFGBV riskini azaltmaq üçün addımlar

- Sosial media həyatınızın ictimai və ya özəl olmasını istədiyinizi düşünün. Əgər birinci variantı seçsəniz, sosial mediada yayılan məlumatlara qarşı həmişə diqqətli olun
- Şəxsi məlumatlarınızın qorunmasını təmin etmək üçün əmin ol ki, parollarınızı və məxfilik parametrlərinizi düzgün idarə etdiyinizə və onları mütəmadi olaraq yenilədiyinizə əmin olun.
- Veb kameraların sındırılması da olduqca yaygındır, buna görə də vaxtaşırı avadanlıqlarınızı yoxlayın. Ehtiyat tədbiri olaraq, heç kimin məlumatı yaza bilməməsi və sizin əleyhinizə istifadə etməsi üçün evdəki şəxsi məkanınıza veb kamera və ya noutbuk/masaüstü kamera yerləşdirməyin.
- Özünüzü qorumaq üçün bütün rəqəmsal cihazlarınızda antivirus proqramı və iki faktorlu autentifikasiya kimi təhlükəsizlik tədbirlərindən istifadə etməyi nəzərdə saxlayın.

- Rəqəmsal təhlükəsizlik və davamlılıq ilə işləmək haqqında ətraflı məlumat üçün veb sayta daxil olun <https://aisi.blog/courses/>
- Hər kəs TFGBV qurbanı ola bilər Bu biliyi TFGBV-nin hədəfi olan hər kəslə paylaşın

Nümayişlər üçün zorakılıq

- O an qisas almağı unudun. İlk addım olaraq siz sui-istifadə edəni blok edə bilərsiniz, lakin bütün sübutları yadda saxladığınızdan əmin olun, çünki gələcəkdə şikayət yazarkən faydalı olacaq.
- Bu vəziyyətdə olduğunuz üçün özünüzü günahlandırmayın. Yardım üçün TFGBV məsələləri ilə məşğul olan peşəkar və ya müvafiq təşkilatla, etibarlı dost, ailə üzvü ilə əlaqə saxlayın.
- Şikayət yazarkən, nə qədər kiçik olsa da, heç bir təfərrüatı buraxmayın, çünki bu, işinizə kömək edə bilər.
- Telefon, noutbuk və texnikalardan müvəqqəti olaraq xilas olmağa və etibar etdiyiniz insanlarla başqa fəaliyyətlərə vaxt ayırmağa çalışın.

Bütün sui-istifadə edilənlərə mesaj

Həmişə xatırlamaq vacibdir ki, yuxarıda göstərilən bütün addımları izləsəniz belə, TFGBV hələ də baş verə bilər və bu, sizin günahınız deyil.

Yadda saxlamaq lazımdır ki, təcavüzkar sizi incitmək qərarına görə məsuliyyət daşıyır və siz onun hərəkətlərinə görə heç bir şəkildə cavabdeh deyilsiniz.

“SIYASƏTÇİ VƏ YA QADIN FƏALSINIZSA, NƏYİ BİLMƏLİSİNİZ VƏ NƏYƏ HAZIR OLMALISINIZ?” BÖLMƏSİNDƏ SİZƏ SÖYLƏDİYİM HƏR ŞEYİ AİLƏ ÜZVLƏRİNİZƏ DANIŞIN.

Artıq bildiyiniz kimi, ailə üzvlərinə, xüsusən də evli olanlara təzyiqliq göstərmək TFGBV cinayətkarlarının sizə müraciət etmək üçün istifadə etdiyi taktikalardan biridir. Buna görə də, həm sizin, həm də ailə üzvlərinizin qarşılaşa biləcəkləri çətinliklər barədə məlumatlandırılması vacibdir ki, bu da onların təzyiqliq cəhdlərinə qarşı dayanıqlığını artıracaq.

ÇƏTİN TƏCRÜBƏLƏRİ İCTİMAİYYƏTƏ ÇATDIRMAQ

Mövcud təcrübə göstərir ki, şəxsi faciələr və travmalar haqqında susmaq qadınların bu mövzu haqqında danışmağa utanması şübhəsinə səbəb olur və opponentlər bundan öz xeyrinə istifadə etməyə çalışırlar. İctimaiyyət qarşısında danışmaq və real hekayənizi danışmaq bu cəhdlərə qarşı durmaq və onların təsirini azaltmaq üçün mexanizmlərdən biridir. **“Həyatımda sükan arxasında olduğum qəza oldu və dostum həlak oldu. Opponentlər mənə bu faktla bağlı zəng vurdular, ona görə də bu mövzu ilə bağlı açıq danışmaq mənim üçün bir strategiya idi. Baş verənləri izah etdim və bu barədə açıq danışdım. Mənim faciəm haqqında danışmasam, opponentlər mənim utandığımı düşünər və ondan istifadə edərlər”**. - Jurnalist, Tbilisi

EMOSİYALARDAN MƏHRUM DƏRİNİ QALINLAŞDIRMAQ ÜÇÜN STRATEGİYA

Bir daha anlayın ki, əsasən TFGBV siyasətdə və ictimai həyatda fəal qadınlara qarşı təşkil edilmiş strategiyadır və əsasən trol-botlar vasitəsilə həyata keçirilir. Bunu dərk etmək sizə situasiyaya qeyri-emosional, lakin praqmatik bir obyektivlik baxmağa və daha az psixo-emosional çatışmazlıqlarla TFGBV halları ilə məşğul olmağa kömək edəcək. **“Bunun arxasında hansı proseslərin dayandığını eşitdim**

və tanış etdim. Bu necə idarə olunur - hansısa media orqanının səhifəsində nəşə şərh yazsam, mənə cəhənnəmə vadar edərlər, yoxsa həqiqətən də iş üçün oxuyuramsa, çalışıram ki, mənə emosional təsir göstərməsin” fəal, hüquq müdafiəçisi.

MƏN QARŞILIQLI ƏLAQƏ QURMURAM (DO NOT ENGAGE) PRINSIPI

Bu strategiya o deməkdir ki, trolların və ya botların şərhələrinə cavab verməməlisən, çünki bu, yalnız əlaqəni və onların istədikləri nəticələri artıracaq. Bizim daxili siyasətimiz də ondan ibarətdir ki, hər şey ona görə başlayır ki, onların strategiyası diqqəti cəlb etmək və daha da gücləndirmək üçün nişanlanmanın spiral inkişafıdır. Əksər hallarda anonim trollar fəaliyyət göstərir və müdaxilə etməyin mənası yoxdur”. - Jurnalist, Tbilisi

ŞƏRHLƏRİ OXUMURUQ, BU PROSES İDARƏ OLUNUR

“İndi də şərhlər var, amma mən daha onları oxumuram, doğru olduğunu bildiyim üçün “ - fəal, hüquq müdafiəçisi, Tbilisi

“Oxumamaq bir strategiyadır, çünki bu insanların yazılarını nə qədər bilsəniz də, yazdıqları nifrətdən şoka düşəcəksiniz. Ona görə də indi də oxumamağa çalışıram, oxusam da təsir edir və ona görə də ondan qaçıram ” - Siyasətçi, Tbilisi

“Məsləhətlərdən biri ola bilər ki, şərh oxuma, yazdır, amma oxuma, heç olmasa hər gün və ilk sözlərdən pis şərh olacağını anlasan belə, oxuma sona qədər” - fəal, Tbilisi

„Elə hallarım var ki, o inboxa nalayiq sözlər yazırlar. Inboxum heç oxumadığım, açmadığım, açmadığım və mənə heç bir təsiri olmayan söyüşlərlə dolur.“ - Jurnalist, Tbilisi

DIVARI KILIDLƏMƏK

Sosial mediada divarı bağlamaq, TFGBV tərəfindən hədəf alınan qadınların psixo-emosional vəziyyətinə əhəmiyyətli təsir göstərən şərhlərin qarşısını almaq üçün bir həlldir. **“Siyasətçi olmayacağım üçün divar bağlanıb, ona görə də mənim haqqımda nə düşündükləri ilə maraqlanmıram”** - jurnalist, Tbilisi

HƏQIQI İNSANLARLA ƏLAQƏ

Həqiqi insanlar təhqiredici şərhlərin arxasında olduqda, onlarla əlaqə qurmaq effektiv mübarizə üsulu ola bilər. Təcrübə göstərir ki, real insanlar davranışlarının nəticələrini izah etməlidirlər. Xüsusi və onların sözləri havada qalmayaraq konkret bir şəxsə, eləcə də onun ailə üzvlərinə zərər vurur. Mənə çox təsir etdi, mənə birbaşa təsir etməzdi, amma mənim də övladlarım var, oğlanlarım, bu adamın divarını gördüm, ona bir dost mesajı göndərdim, ona Facebook messenger vasitəsilə zəng etdim. Mən ona dedim ki, sən bu yazını yazanda fikirləşmədin ki mənim də övladlarım var, mən canlı insanam, o da susdu, utandı, dedim ki, səni görməyi deyil üzr istəməyini gözləyirəm, bu şəxs üzr istədi” – Siyasətçi, Tbilisi

Bənzər bir yanaşma təhqiredici şərhlərin olduğu bir çox hallarda istifadə edilmişdir. Həqiqi insanlarla təmasda olmaq və onlarla tez-tez söhbət etmək vəziyyəti asanlaşdırdı və problemin həllinə kömək etdi.

MƏKANIN DƏYİŞDIRİLMƏSİ – QURTUL

Əgər siz artıq emosional olaraq bu hücumlarla və ya TFGBV-nin öhdəsindən gələ bilməyəcəyinizi hiss edirsinizsə, bunun nəticəsində ətrafınızda düşmən mühitin böyüməsi, hətta fiziki təhlükəsizliyinizə təhlükə yara da bilərsə, ölkə daxilində və ya xaricdə müvəqqəti coğrafi yerdəyişmə ola bilər. Bu, imtina etmək və ya uğursuzluq demək deyil! Bu, rifahınız və gələcək biznes məqsədləriniz üçün layiq olduğunuz nəfəsi almaq şansındır.

BƏZİ HALLARDA SUI-İSTİFADƏ EDƏN ŞƏXSLƏ ÜNSİYYƏTƏ GİRMƏK MÜBARİZƏ MEXANİZMI VƏ ARTAN ƏLAQƏDİR.

İşdə təsvir olunan məzmun yaradıcılarından biri müntəzəm olaraq bütün tənqidi şərhələrə cavab verir və insanları inandırmağa çalışırdı. Bu yanaşma uğurlu oldu, çünki o, Twitter-də çox böyük bir icma yarada bildi. Onun sözlərinə görə, bu, mübarizə mexanizmi idi - bu, onlayn zorakılıqla ünsiyyət qurmağa çalışarkən ona stresdən azad olmağa imkan verdi. Siyasi məqsədlərin olub-olmamasından asılı olaraq, Gürcüstanda bir sıra hallarda oxşar üsuldan istifadə olunur.” *Bütün tənqidi şərhələrə aktiv şəkildə cavab verdi. Bu yanaşma nişanları artırır və onun fikrincə, bu, həm də aldatma mexanizmidir, çünki o, cins əsasında böyük bir hücumun qurbanı olur. Bu cür ünsiyyət onlara çox vaxt vəziyyətə daha çox nəzarət etməyə və cəmiyyətlə əlaqə saxlamağa imkan verir.*

SOSIAL PLATFORMADA XƏBƏRDARLIQ/ ŞİKAYƏT ETMƏK

Şikayət prosesi kanaldan asılı olaraq dəyişə bilsə də, əksər platformalar şikayətçiyə məxfiliyi qorumağa imkan verir. Bu o deməkdir ki, şikayət verilərkən heç bir məlumat paylaşılmır. Bir neçə ümumi onlayn platformada sui-istifadə və ya təcavüz barədə necə məlumat verə biləcəyinizlə bağlı linkləri aşağıda tapa bilərsiniz : Bildiriş şikayətinin verilməsi prosesi platformalar arasında fərqli olsa da, onların əksəriyyəti ərizəçiyə şəxsi məlumatlarını saxlamağa imkan verir. Bu o deməkdir ki, siz bildiriş şikayəti verərkən onlara heç bir məlumat ötürməyəcəksiniz. Aşağıda siz ən çox istifadə olunan onlayn platformalarda sui-istifadə və təcavüz barədə necə məlumat verə biləcəyinizi təsvir edən təlimatları tapa bilərsiniz.

Facebook:	Report on Facebook
Instagram:	Report on Instagram
LinkedIn:	Report on LinkedIn
Snapchat:	Report on Snapchat
TikTok:	Report on TikTok
Twitter:	Report on Twitter
WhatsApp:	Report on WhatsApp

YouTube:	Ռոգո՞ր Ձեզատյուծո՞նք YouTube?
Viber:	Ռոգո՞ր Ձեզատյուծո՞նք Viber?
Telegram:	Ռոգո՞ր Ձեզատյուծո՞նք Telegram?
Signal:	Ռոգո՞ր Ձեզատյուծո՞նք Signal?

MÜRACIƏT EDƏRKƏN YENIDƏN TRAVMA ALMAMAQ ÜÇÜN PROSESƏ DOSTUNUZU VƏ YA ETİBARLI ŞƏXSİ CƏLB EDİN

Artıq bildiyiniz kimi, TFGBV işlərində ifadə verərkən təhqiredici şərtləri seçmək üçün bütün təhqiredici və hədələyici şərtləri yenidən oxumalı ola bilərsiniz. Bu fizioloji zərərin qarşısını almaq üçün bu prosesi güvəndiyiniz bir şəxsə həvalə edib, sizin adınızdan etməsini xahiş edə bilərsiniz.

VAXTA VƏ EMOSIYAYA QƏNAƏT ETMƏK ÜÇÜN VƏKİL CƏLB EDİN HÜQUQI YARDIM TƏLƏB EDİN

Mövcud təcrübəyə əsasən, hüquq-mühafizə orqanlarının TFGBV hallarına reaksiyası formal xarakter daşıyır və effektiv deyil. Ona görə də prosesi sona çatdırmaq vaxt və emosional səy tələb edir. Hər fürsətdən istifadə edərək bu prosesin idarə olunmasını işi sona qədər izləyəcək vəkilə həvalə edin ki, bu da vaxtınıza, emosional yükünüze və yalanla üzbəüz qarşıdurmaya qənaət edəcək.

ÇALIŞAN QEYRI-HÖKUMƏT TƏŞKILAT- LARINDAN (CSO) DƏSTƏK ALMAQ VACIB- DIR

Texnologiyaya əsaslanan gender əsaslı zorakılıq TFGBV-yə çevrildikdə, özünüzü tək hiss edə bilərsiniz. Bununla belə, həmişə tək olmadığınızı xatırlamaq vacibdir. TFGBV qlobal miqyasda milyonlarla qız və qadına təsir edən geniş yayılmış problemdir. Siz bunu bildirmək istəməsəniz belə, kömək üçün dəstək mexanizmləri var. Siz anonim qala bilərsiniz.

GCRT - İşgəncə Qurbanlarının Psixososial və Tibbi Reabilitasiyası Mərkəzi

Tbilisi

V. Ancafaridze #9,0179

Tel: +995032220689

İş saatları: Bazar ertəsi-Cümə 09:00-18:00

Veb sayt: <https://gcr.ge>

Qori

Stalin prospekti №6, 1400

Tel: +995 599 41 20 40

İş saatları: Bazar ertəsi-Cümə 10:00-18:00

Kutaisi

Qoqebaşvili küçəsi №7,4602

Tel: +995 599 10 45 63

Qorunacaq

E-poçt: info@sapari.ge

Tel: pulsuz konsultasiya xətti:

599 40 76 03

İctimaiyyətlə əlaqələr üzrə menecer: 598 85 63 33

Veb sayt: <https://sapari.ge>

Ünvan: Tbilisi, Akaki Qaxokidze küç. N11a

Regionlarda fəaliyyət göstərən vəkillərin əlaqə məlumatları:

Acaristan: 595 40 74 28

Kvemo Kartli: 599 14 19 36 (ünvan: Marneuli, Giorgadze #1)

İmereti: 598 61 11 07 (Kutaisi, İ.Qoqebaşvili #7)

Kaxeti: 568 61 87 41

Tbilisi insan hüquqları evi

Akaki Qaxokiz 11a, 0160, Tbilisi,

Gürcüstan

info@hrht.ge

+995 322 38 20 18

Tibbi-psixoloji mərkəzin informasiya dəstəyi

Tbilisi:

E-poçt: center@tanadgoma.ge

Tel: (+995 32) 2 35 21 32

Veb sayt: <https://tandgoma.ge>

Ünvan: A. Kurdianidze küç. 21

Batumi

E-poçt: batumi@tanadgoma.ge

Tel: (+995 422) 27 64 91

Veb sayt: <https://tanadgoma.ge>

Ünvan: Melikişvili 35

Kutaisi

E-poçt: kutaisi@tanadgoma.ge

Tel: (+995 431) 26 50 27

Veb sayt: <https://tanadgomi.ge>

Ünvan: Otxeli küç.

Qadın Təşəbbüslərinə Dəstək Qrupu (WISG)

E-poçt: info@wisg.org

Tel: 595190303

Veb sayt: <https://wisg.org/ka>

Xidmətlər: sosial işçi,

psixoloq, seksoloq.